

I. N. J.
DISPUTATIO THEOLOGICA.

SACRAMENTIS
VETERIBUS IN SPE.
C I E :

Docens eorum inter se, ac cum Novis convenientiam; nec non eorum à se invicem, ac à Novis, discrepantiam, &c.

In Regia Acad. Aboensi, Suffragante Rev. Facult. Theolog.,
publicè proposata;

PRÆSIDE
PĒTRŌ Bāng D. & Prof. Ord.

RESPONDENTE
LAURENTIO 'A. DYCANDRO,
Wib,

In Audit. Majori die 10 Nov. A. 1677.

ABOÆ

Excusa à PĒTRŌ HANSONIO Acad. Typogr.

Reverendissimo atque Excellentissimo in Ch.

Patri ac Domino.

DN. ABRAHAMO THAUVONIC
S. S. Theol. Doct. Præcellentissimo, Episcopo Diœ-
cesios Wijb. longe dignissimo, Consistorii Ecclesiastici Piæ-
sidi gravissimo, Gymnasi Regii & Scholæ Ephoro Amplissi-
mo, Patrono ac Promotori magno, qvovis prom-
ptissimi obsequii cultu æternum su-
spiciendo :

ut &

Consultissimo, Equeſſimo ac Prudentissimo.

DN. JOHANNI SCHMIDT

Inclitæ Civitatis Wijburg. Consuli celeberrimo, & Socie-
tatis Picariæ Directori spectatissimo, Evergetæ ac fautori ſin-
cera mente prosequendo :

nece non

Prudentissimo atque Spectatissimo Viro,

DN. ANDREÆ JOHANNIS FILIO,
dictæ Civitatis Senatori dignissimo, Patri meo cha-
rissimo, filialis observantia & honoris cultu. æta-
tem devenerando:

In simul

Viro de re publica bene merito, prudentia & inte-
gritate conspicuo,

DN. JOHANNI ROSSEN

Affilienti in Collegio hæreditatis quod Holmiaæ eſt accuratissimo,
consanguineo meo per amando, quovis officii cultu, jugiter colendo :

Item :

Spectatissimo ergo Honoratissimo Viro Juveni

DN. JONÆ A. DYCAN DRO,
Illustrissimi & generosissimi Comitis Dn. GABRIELIS Oxenstiernas
Aulæ magistro perindustria, Fratri germano dilectissimo, & calido
affectu ſemper amando :

Salutem & prosperitatis Auspicia reverenter ex intimis
cordis visceribus precor.

Gregie atque sapienter à Sophocle, dictum est: gratiam semper parere gratiam. Dum igitur benevolentiam Vestram & beneficiorum erga me multitudinem in mentem revoco, deprehendo me omnis obsequii genere vobis devinctissimum, aliquod gratitudinis signum ostendere & praestare debere, de quo semper aqua mihi haesit; Quod omnino facendum & haud quaquam negligendum esse, inter omnia alia etiam mihi haec carmina Poëtæ persolvare,

Gratia quæ tarda est, in grata est, gratianamque,

Quæ fieri properat, gratia grata magis.

Nunc igitur cum ita ferat occasio, ne ingratus erga Patronos, Fautores, ac benefactores esse videar, non quod hoc nomine beneficia demererri, sed solum grato animo agnoscere censem, & quo favor atque benevolentia Vestra eo melius mihi etiam de hinc pateat, non potui præterire cum vobis nulla alia ratione gratificari queam, quin Exercitium hocce Academicum in observantiae debitæ & gratitudinis pignus ac subjectissimi animi obsidem vobis dedicarem atque inscriberem; idcirco submisse vos rogatum eo, ut munuscum hoc tam diu hilari vultu ac clementi aspectu accipiatis, quoad aliâs majora offerre & exhibere valeam, & non ex pretii tenuitate, sed examino donantis quicquid hujus est æstimenti

metis, conatum approbetis, meque Vestro favore
ac consveta benevolentia in posterum etiam com-
pleteamini. Quod si feceritis & primitias hasce ti-
rocinii mei serena fronte suscepereitis vobis singulis
Reverendissime in Christo Pater, Æquissime Domi-
ne Consul, conspicue Vir, studium meum indefes-
sum in omni genere officii absque ulla temporis &
loci exceptione, dum spiritus hos regit artus, para-
tissimum fore profiteor ac polliceor; Tibi item Pa-
ter mi charissime pro paterna tua benevolentia atq;
innumeris beneficiis, mihi præstitis semper obedi-
entissimus ex toto pectore manebo. Ut & Tibi
Frater dilectissime similiter officiocissimus. Hisce
paucissimis semper felices & sospites Deo Triuni
fideliter commendati valete.

Reverendissimi in Christo Patris

Vestrarumque Dignitatum

humillimus ac officiocissimus
cliens

LAUR. DYCAN DER.

Praestantissime DYCANDER, amice per dilecto
Frons tua hilarus, & animus erectus, quid non boni sperare ju-
Solent anates aqua sese immersere, tam ad se purgandum; quae-
nd tuendum ab intentata imminentium injuria. Et pariter Tu studius
nostris immergeris, ut à forte naturalis ignorantia laveris, & defendas
rū à crimine quovis violento. Pergant Tua Musæ, ac Te suum culto-
rem ornent benignè; Sic voveo

T.

PETRUS Bång
D. & Prof.

Sacrarum Humaniorumq; Artium cultura
Politissimo JUVENI

DN. LAURENTIO DYCANDRO, De Sacramentis egregiè
Disputanti, Amico & fautori per dilecto:

DOCET ab indocto differret quomodo, qua re &
Insulso sapiens præstaret, scire volebat.
Nonnullus nimis alta petens quem dicta parare.
Contra, cœpit Aristoteles hæc verba profatus:
Ambos ablega posito velamine nudos
Ad peregrina domus alienæ habitacula, statim
Experiere satis, qui prospiore fruatur.
Fato, fortunæ vel qui sit turbine fractus.
Fallor, an ipse stagirites hoc innuit ipsum.
Olim quod dixit Nero, atq; Parœmia trita.
Jactat: alit pulchram pars terre quælibet artem.
Doctrinam indigitans quæ secum tempora vita
Longa trahit; magno quæ non nisi parta labore.
Assiduis datur, unde capit Mens recta nitorem.
Præcipuum, clarumq; jubar, quo candida splendet.
Non secus ac oculus læto fulgore resulget.
Circumfusus ei cum suppeditaverit aël.
Lumen namq; novum; Tenebras & vincere noctem.
Quod solet. Haud aliter Laurenti docte Dycander
Ingenium illustrare tuum commenta sororum.
Docta, Novem, satagunt, vigili quæsiveris æstu

Si mo-

meris, cor
ac confi
ple
ro

Si modò, Musarum saltus & amœna vireta.
Cumq; sciam studijs te non dare tempora pauca,
Monstret & in præsens hæc Disquisitio rara,
Quam defendendam cepisti Præside celso;
Non cessabo tuis lapidem conatibus album,
Addere; succedant ex voto singula cœpta!

Licer occupatus, L. tamen
M_z accinebat

SIMON Zalpo Aboëns.
Fac. Phil. Adj

Simonidem Sacrum illum vatem tradunt transmarinis in oris opes
Sindustria virtuteg; sua acquisitas patrium in solum advehentem,
fracto navigio ab alio atq; alio periculi socco preciosom quæg; rerū sua-
rum colligente, admonitum; quid ita unus rebus suis consulere detre-
det? regessisse: mea mecum sunt cuncta. Scilicet animo estimanda,
non oculis visenda cum Biante gestabat, adeoq; cuilibet fortunæ va-
rietati natus se futurum parem, ut qui omnia sua in se posita esse du-
xit. Nec falsus est animi, quippe reliquos viæ comites à piratis de-
ullag; ingenua arte instructos, ut vidit tabulam portando
sitare, sibi vero à Doctis complura congruisse commoda, atq;
eo in omni rerum abundantia se vitam degere, exclamat: bem verus
sum; mea mecum sunt cuncta, vos quod rapuistis perijt. At quorsum hæc?
Præterquam quod innuit successus negotij bujus, artem in quovis casu
suos mirum in modum alere fovere ac coronare alumnos; scio Politif-
fime Dn. Patriota, teneriori etatis tua modo conflictandum fuisse cum
ingenijs blandienti inertia, Plutiq; sacræ fame deditis capitibus; dam-
natis tamen cunctis ejus furfuris lenocinijs & bone mentis avocamen-
tis, ad sociasse Tere ingenuis Phœbi Sophieq; alumno, & studijs germanis
impigrè ad bonam adspirasse mentem, quod ipsum maximè etiam
hocce evictum is proposito, utpote qui non dubitāras concipere im-
petum publicè acuendi ingenij in materia ut sacra, ita non cuivis pri-
mo obtuitu facile obvia. Non possum itaq; non gratulari Tibi tam
præstantem animi prudentiam & iuvagēneum; sapientiam illam cœle-
stem serij s fatigans precibus ut fementem captorum tuorum largo be-
nedix

nedictionis sue rore irrigare dignetur, quo in omni fortuna
negarw^o exemplo Simonidis olim indignante ignavia dicer
leas: mea mecum sunt cuncta, vos quod rapuistis perijt. Et tandem
vita hac defunctus, die illo natus ex luce præmunitus lucerna fidei,
que oleo verbi etiam visibili heic alitur, frendente impiorum caterva
atq; de meritorum suorum spureitie gloriante, illud Simonidis quasi
repetere queas: mea mecum sunt cuncta, vos quod rapuistis perijt.
hac de ingenuo Eximij popularis sui vite instituto solidè gaudens.

OLAUS SAM. KROGERUS.

JUVENI

Venustate morum, ac optimarum artium cul-
turâ politissimo

DN. LAURENTIO DYCANDRO, populari &
amico Integerrimo

S Cilicet Agricolæ solertes tempore verno,
Florea rura solent velut exercere frequentes;
Frangere tum glebas impresso vomere inertes,
Fœnoretum magno, ut, sibi credita semina reddant;
Ast si non èrebris renoventur nitida rastris,
Arva, nihil, credas quamvis ea pingvia, felotiferos, per quos
Possunt, sed lolium nocuum, spinasq; cru
Musis Laurigeris sic qui sacraverat annos,
Ingenium tenerum ni sedulus excolat arte
Ingenua, studijsq; exerceat omnibus, id mox
Desidia turpi langvet, corruptitur atq;
Torpescit: verum studijs dans tempora honestis,
Excitat ingenij vires, fructusq; reportat
Largos. A teneris annis, perdocte DYCANDER,
Exiteras quoniam ooPhiæs devotus Alumnus,
Tempore pensabunt venienti commoda curas.
Cœperis ut felix, ita pergito semper amice,
Invia virtutis almæ descendere juga;
Gratus eris cunctis sic, gaudia moxq; parentes

Blandu-

Blandula concipient, animo tacitoq; fovebunt:
Annuat incæptis, qui recti præmia spargit,
Et faciles cursus concedat gratia cæli.

Ita ex animo licet occupatus
gratulari volui

GUSTAVUS JOH. BERNERUS.

Tria esse præcipua Reip. fulcra docent politici Agricultum nemp; Bellicam rem & literariam, solentq; eidem comparare hominis; Je-
eur, in quo residet facultas naturalis, ad quam spectat omnia nutritioz;
Cor, in quo facultas vitalis & irascibilis: deniq; cerebrum in quo o-
mnis mens & tota cognitio. Agricultura enim naturali, quia alimen-
ta suppeditat civitati: Bellica ars, inscibili, quia repellit, si quid in-
fentur violentia aut impedimenti: Literarum studium cognitionis
facultati, quia spectat ad intelligentiam, respondet: quorum Praefan-
tissimam & fucundissimam partem rem literariam esse dixeris. Nam
quid honorificentius, quid præstantius ac gratius Deo, studio præcipue
Theologicu s' nihil certe. Ad quod etiam, in S. & gina sapientissim
xit. Nec falliri per - -, nos hortantur, ubi ait: Noli subtrahere à pue-
llag. Item, sapientiam & disciplinam qui abiçit infelix.
Rette ergo . . . atissime Resp. facturum esse existimo, qui non solum
studio huic Theologico inhæreas, sed etiam docte & erudite pagellas
has disputationis è chatedra defendis. Quale gaudium hoc ipso pa-
rentibus tuis charissimis jam senio confectis on sangvineisq; suavissimis
suppedites, non facilè dixerim. Gratulor ergo tibi, felicem succes-
sum, atq; Deum T. O. Max. submisso rogatum eo, ut studijs tuis
semper benedicere velit, ut omnia vergant in numinis Divini gloriā,
rei literaria emolumentum, Parentum solatium, propriumq; hono-
rem & decus, ac tandem ad aeternam gloriam. Vale, Sic ex animo
voget, qui omnia bona tibi cupit,

JOANNES Falck.
Savol. Wib.

DE SACRAMENTIS V. T.^{ti}

IN SPECIE

Acturi de Sacramentis Veteribus, non possumus non inculcare, qui ea recte assequi velit, debere eum meminisse: I. Legem ab Evangelio rite distinguere. II. Legem Moralem à Ceremoniali distinguere quidem, sed non semper separare. III. Legis Ceremonialis sacrificia, distinguere à Sacramentis: Et IV. Testamenta ipsa nequaquam confundere. Lex Dei est perpetuae veritatis & immutabilitatis, prout illa Evangelio opponitur: Evangelium semel promulgatum durat in æternum: & durat pariter in æternum lex Dei, cordibus nostris inscripta, ac postea repetita in Sinai: Deinde sicut Evangelii est curare, ostendendo Christum; sic legis est sauciare, ostendendo peccatum, ac per peccatum, iram Dei monstrando: Ita inquam, lex naturalis, & illi addita Mosaica Moralis. At visum fuit optimo Deo Evangelium suum olim non semper clarè aut absq; involucris, proponere: illius igitur actus salutiferos, per quosdam actus legales, quandoq; expressit, ut quotquot ab ejus bonitate hic aut alibi indigitabant mixti, à certis destinatis mentibus, ad quas familiarius condescendit, acciperentur semel ac simul. Atq; hinc nata Iudeorum lex Ceremonialis, quæ circa Ecclesiastica eorum occupata, & lex potest dici & Evangelium: utriusq; namq; sacra tractat, in Sacrementis & sacrificiis; Sic vero legalia cum Evangelicis conjungere, eadem clarius aut obscurius proponere, simplicibus verbis efferre, aut ænigmatibus & typis involvere &c. potuit Deus olim pro sua libertate, & voluit quoq; pro suo beneplacito erga Iudeos, adoptatos in peculium. Atq; hinc Testamentum Vetus: id est, Forma regiminis divini circa religionem judaicam, sanctam juxta œconomiam typicam à primis quidem mundi temporibus detectam, at sufficienter & plane promulgatam non ante, quam in deserto Sinai montis: Cui opposita est Forma regimi-

DE SACRAMENTIS

58
nis divini circa religionem nostram, quæ propter præsentiam corporis Christi, & statum suum illustrem, est typis exuta, dictaq; à tempore, *Testamentum Novum*; *Jer. 31: 31.* *Gal. 4: 24.* *Heb. 8: 7.* Sed ad rem.

TH. I. Fuit Sacramentorum in Statu Restitutionis, consideratio Generalis, prout cuncta tam Novi, quam Veteris Testamenti Sacra menta, sub unam notionem communem potuerunt referri: Sequitur nunc alia, strictior non nihil, & quæ præscindit tantum à Sacramentis Veteribus: ostendens quomodo etiam ea, separatim notionem quandam minus communem amant; per quam uti suam affinitatem illa demonstrant: sic declarant, quomodo à Sacramentis Novis sunt diversa, in punctis bene multis.

TH. II. Dari vero Sacra mentia Vetera, & dictum est ante, capite superiori; & probat omnium eruditorum communis calculus: quamquam quæc^o quot illa sint, non simili modo exponant omnes; volentibus eorum nonnullis Sacra menta multa, & coeteris, duobus bene contentis.

TH. III. Character Sacramentorum Veterum est, sanctificare e quidem ratione finis, quod via expiationis Christi valeat per omnia tempora *Apoc. 13: 8.* unde etiam dicitur *cūq;w* (in præsenti) peccatum mundi, *Job. 1: 29.* Attamen quoad substantiam rerū, veterum character fuit ferre umbram futurorum, uti nova ipsum Christi corpus solum præsens, *Hebr. 10: 1.* *Col. 2: 17.* Confer Baldwin. sup. *Hebr. 10: part. 1.* quod nunquam non hic juvat meminisse.

TH. IV. Hæc Sacra menta Vetera considerantur, vel in ratione Generali, quæ præscindit à singulis sui temporis Sacramentis: vel sigillata expenduntur ipsa singula. Sequetur mox horum consideratio specialis: & nunc primum eorum notionem communem expendamus; quatenus scilicet inter se illa convenient, quæ vera sunt; & quatenus à substantia Novorum eadem rursus recedunt.

TH. V.

TH. V. *Abtracta hæc Sacramentorum Veterum consideratio præsupponit generalia illa, qua capite superiori sunt inculcata, tam circa Onomatologiam, quam Pragmatologiam & Usus.* Nam uti Genera per species constituuntur, sic ferunt illa sua materialia singula inter species subordinatas distribui.

TH. VI. Sunt autem generalia illa, de quibus hac Sacramenta Vetera participant, fere hæc sequentia:

I. *Qua ONOMATOL.* (1) *Ratione Etymologie, dici a sacrando*
 (2) *Ratione homonymia, accipi non politice pro deposito, aut juramento militari: Sed Ecclesiastice, pro symbolo externo, certis divinis verbis vestito, ac certo usu ad sanctificationem animarum sapienter invento.* (3) *Ratione Synonymie, dici a Mysterium pro rei sacra signo, aut re valde abscondita.* β . *Signum;*
 sed ratione fructus, & quidem $\pi\varphi\sigma\phi\mu\pi\sigma\tau\omega\varphi$, quod omnia Sacramenta organice conferant beneficia divina. γ . *Sigillum,* in ordine ad promissiones spirituales, quas sigillant. δ . *Signaculum justitia fidei, obsignans cum suis beneficiis adprehensum Christum.* ϵ . *Ceremonia;* sed non nuda aut humana, verum divina, & certo formaliter inclusa. ζ . *Ritus, propter exterius aliquas actiones, in eorum usu frequentandas.*

II. *Qua PRAGMATOL.* snt hæc generalia: *Primo respectu Definitionis. Esse actionem Dei cum hominibus solennem & sacram, peculiari verbo institutam, & re certa expressam, ad obsignandas promissiones Evangelii proprias.* Atq; sic (1) *Deum agnoscere Causam Efficientem, non Angelum aut hominem, Gal. 1. 1. Cor. 4: 1.* (2) *Per certum ministrum administrari, præcisa ratione ad casus subitos, cuius sexus & affectus is fuerit in Foederalibus: item cuius ordinis sacri, affectus aut dignitatis, is fuerit in Sacramentis Confirmatoriis, 2. Cor. 5: 20. 1. Maccab. 1: 6. Exod. 4: 25.* (3) *Solos homines afficer, & quidem vivos, ac qui adulti in ecclesia vel rationem initi-*

ationis possunt reddere, Act. 8:37. vel Confirmationis probam perferre, 1. Cor. 11:18 (4) Certam materiam habere visibilem; (5) Forma sua, δοσης ac ληψη juxta institutionem divinam, tendere ad actiones animarum spirituales: h. e. (6) Gratiam conversionis, justificationis & sanctificationis iis offerre, conferre & obsignare, qui ecclesiastice se se usurpant (7) ut & sua subta certo charactere etiam coram mundo notificare, è mundo illa segregare, ac in mundo beare. Deinde respectu *Divisionis generalia sunt:* (1) Esse Sacramentum aut initians, aut confirmans: illud sub majore ac fere absoluta necessitate: hoc ceu necessitatis minoris, (2) Sequi fata sui testamenti, atq; sic aut cum eo aboleri, aut perpetuum & ad finem mundi, dura-re (3) Sicut ipsa testamenta diversa sunt, sic Sacramentorum est suo cuiq; testamento adhærere, & nullo modo per utrumq; vagari, quomodo conjugium & ordo recte è Sacramentorum numero etiam hoc titulo abarcentur, quia utriq; testamento sunt status communes".

III. Qua Usu sunt hec generalia: quatenus singula faciunt ad Didascaliam, Elenchum, Pædiatram, Epanorthosin ac Paraclesin, Conf sup. cap. 1. thes. 5:4. Hæcce inquam, sunt Sacramentorum requisita Generalia, omnibus adplicanda; ac proinde sicut ad ea attendant omnia Sacra menta, promiscue cujuscunq; illa fuerint Testamenti: sic minime dubium est, quin ad eadem quoq; attenderint in specie olim Sacra menta Vetera.

TH. VII. Cum primis tamen attendit hæc Veteris Testamenti Sacramentorum abstractio specialis, ad eorum 1. Enumerationem. II. Convenientiam cum Sacramentis aliis, ac III. Differentiam Eorundem à Sacramentis Novis. De quibus nunc agemus sequentibus his e paucis.

TH. VIII. I. Enumerationem Sacramentorum quod concernit: scien-

sciendum tantum Duo esse Sacra menta Vetera: Circumcisio-
nem & Agnum Paschalem. Tot enim numerant ecclesiae no-
strae, quod illis duobus & non ritibus antiquis aliis, conveni-
ant Sacramentorum requisita essentialia, quæ sunt constare
verbo & elemento, ac per elementatum verbum, gratiam spi-
rituale usurpantibus conferre. Hisce inquam, duobus &
non aliis convenienter note Sacramentorum verorum, quæ
sunt uti dictum, circa exterium elementum verbo promissi-
onis Evangelicæ illustratum, poscere actionem sacram &
solemnen, in qua homines possunt suam obedientiam Deo
probare, aut subducere, conf. i. Cor. 5. 7.

TH. IX. Calviniani numerum Sacramentorum Veterum au-
gent non parum, adjacentes nostris Sacramentis modo recen-
sitis, nubem & transitum mari, mannam & aquam ex petra; serpen-
tem item aeneum, & horum similia alia. Affirmantesq; illa cuncta
vera Sacramenta esse, quia Christum singula significarunt; etsi
uti fatentur, eadem Sacra menta nec ordinaria nec perpe-
tua essent, conf. Paræsum super i. Cor. 10. pag. 574. nec non
Calvin. lib. 4. Instit. c. 1. 18. Sed notandum nudam significa-
tionem Christi, Sacramentum non constituere. Aliastot es-
sent in V. T. Sacra menta, quot ibi reperiuntur typi. Sacra
vero & solennis actio requiritur ad naturam Sacramenti, in
qua Deus per ministrum, rem certam peculiari verbo institu-
tam, rite usurpantibus dispensat, ad obsignandas promissio-
nes Evangelii proprias. Qualis res certa, cum neq; in nube,
transitu mari, manna, aqua petræ, aut aeneo serpente &c.
monstrari potest: Ipsa igitur pro veris Sacramentis nequa-
quam rite possunt agnosci aut haberi. Inst. Nubes fuit exter-
num elementum, & verbum promissionis illi additum, fuit custodia illa,
de qua Num. 9:19 14. 14. 12 Ita nimis populariter, & tali illati-
one, iris tempore diluvii, Gen. 9:12. altare Mosis, Exod. 17:

15. gladius Gideonis, Jud. 7: 20. & quid non aliud, grata
præsentia Dei nobilitatum, possunt Sacra menta dici. Ast
ad naturam veri Sacramenti non sufficit qualecunq; sym-
bolum & qualiscunq; gratiæ promissio. Sed requiritur
(1) Eiusmodi symbolum, in quo nobis aliquid agendi præci-
pitur, cui ex mandato Dei possumus obtemperare. (2) Requi-
ritur illa gratiæ promissio, quæ æternam salutem respicit
directe; licet non semper absq; typo, b. e. verbis ma-
nifestis & perspicuis, illa sit proposita. Qualis cum neq; in
nube, neq; in transitu maris, aut hujusmodi transitoriis alijs,
reperiatur ulla: Idcirco Sacra menta vera illa non sunt adpel-
landa; sed saltē symbola præsentia Dei, aut divinæ alicu-
jus protectionis, salutanda.

Tn. X. Sunt Promissiones Divinae I. Alia legales, Alia Evangelicae. Illæ quæ conditionem operum includunt: & hæ quæ
fidem tantum requirunt, ast non ut conditionem, sed ut me-
dium. Illæ quæ ad perfectam nostram obedientiam respici-
unt, & hæ quæ ad Christum tantum anhelant, fundamentum
eundem salutis nostræ: & ratione meriti, & ratione interces-
sionis. II. *Sunt Promissiones Evangelicae, Alia simpliciter Universales,*
Alia limitata: b. e. ad adhibitionem, debitamq; mediorum u-
surpationem, restrictæ. Illæ δοτη̄ Dei respiciunt: hæ nostram
ληψῑ, ut Deus continuare nobis possit sua bona & dona, in il-
lis, quæ saluti nostræ sunt viciniora. III. *Sunt Evangelicae, Alia Corporales, Alia Spirituales, Alia Mixta:* omnes gratuitæ, 2. Chron.
33: 8. & ex singulis aliquæ gratiæ sigillo, ex Dei bonitate auctæ.
Qualiter Corporalibus sigillum gratiæ fuit olim arcus cœle-
stis; vellus Gideonis, umbra horologii &c. Et Promissionibus
Spiritualib; olim se nunc, sigilla addita Sacramēta vera. Mixtæ
vero Evangelicæ Promissiones, dantur multæ, (in eis solennis
est hæc sequens: *Ego Deus tuus* &c. Gen. 17: 1.) quæ præter se-
men

men benedictum continuerunt carnalem seminis propagationem. Hę Mixtæ eti judæos carnali quadam ratione affiebant, & ḥox versæ ad gentiles eorū successores: sigillis tamen itidem & illæ beari potuerunt, quod de utrisq; prioribus, h. c. tam Spiritualibus quam corporalibus, verè participarunt. Imo, pari ratione etiam sigillis ornari potuerunt mērē legales promissiones, tam generales, Exod. 20: 6. quam speciales & ex observatione quarti præcepti dependentes.

TH. XI. Non quodvis itaq; symbolum facit Sacramentum, sed id quod actioni sacræ est destinatum ē homini ad probandam ejus obedientiam, cum summo lucro expositum. Nec facit quævius promissio Sacramentum, sed illa, qua spiritualis est prorsus, aut ad minimum, mixta. Nam uti omnia vera Sacraenta saluti animarum inseruent, sic non possunt non illa, imo, non debent non illa promissionum spiritualium ac universalium in ecclesia, esse plena. Summa: Symbolum requiritur, sed actioni sacræ destinatum, & certo promissionis spiritualis verbo ornatum. Ac reciproca ratione: Promissio spiritualis requiritur, sed symbolo externo manifestata. Ubiq; itaq; horum alterutrum abfuerit, & tanto magis si utrumq; abfuerit, ibi Sacramentum verum inveniri, sensu Ecclesiastico & communis, prorsus est negandum. Quod notandum contra Calvinianos.

TH. XII. Moderni Pontificii vulgo sex Vetera Sacraenta recentent: Nimirum 1. Circumcisionem. 2. Esum Agni Paschalib. 3. Purificationem ab externis immunditiis. 4. Expiationem à peccatis. 5. Consecrationem seu ordinationem sacerdotum. 6. Esum panum propositiōnis ē quorundam aliorum, que sacerdotum usibus deputabantur. Hunc Numerum volunt illi videri ex suo Thoma in 1. 2. quæst. 102. Art. 5. se accepisse. At is ritib; recensitis addit quoq; oblationem Victimarum, ablationem manuum & pedum, nec non rationem pilorum. Inde eos senarium tertario addito, augere jubet Joh. Croycius.

cius. Sed transeat hoc imperatum additamentum. Certe etiam domestico calculo coguntur Pontificii plura quam sex, Vetera Sacra menta numerare, cum (1) *Cardinalis Alanus*, citante Gregorio de Valentia, statuat omnibus temporibus cui-vis populo fuisse aliqua Sacra menta propriè sic dicta: (2) & cum *Suarezius* contendat etiam ante circumcisionem fuisse quod-dam Sacra mentum ad justificationem parvolorum, & reme-dium peccati originalis institutū. Plura igitur omnino agno-scent Papistæ Sacra menta Vetera, quam illa sex. Sed forsan nec Senarius eorū numerus, quem à Thomâ mutuantur, sibi con-stat. An inquam, eorum Thomas Canonicus? An singulæ sta-tus Ecclesiastici notæ, tesseræ gratiæ spiritualis? & in specie, an ordinationi sacerdotum, addita promissio gratiæ & sa-lutis, & ita omnis ordinatus sacerdos olim vi ordinationis, æternum salvatus. Non convenit ita præter, ac contra scri-pturam ratiocinari. Facebat igitur primum ex Canone Tho-mas: & transceant deinde instituta Ceremonialia, tam quæ or-dinem ipsum describunt, quam quæ ordinis aliquam ratio-nem civilem ponunt. Et minuentur omnino Sacra menta Vetera apud Pontificios, maxime cum verorum Sacra men-torum modo, velint ex suis ultra signandi rationem, aliquid solidi, quod salutiferum est, sancte eruere: *Et tantum de Ve-terum Sacra mentorum numero.*

TH. XIII. II. *Observanda hic venit Convenientia Sacra mentorum V. Testamenti, ad quam hac minor abstractio secundo loco attendit.* Hęc vero convenientia Sacra mentorum V. T. spectatur vel in Ratione Domestica, dum illa inter se conferuntur. Vel in Ratione Externā, quatenus illa comparantur cum Sacra mentis Novis. Primo in Ratione Domestica, h. e. dum inter se conferun-tur Sacra menta V. Testamenti. (1) Sunt illa ambo signa pro-pitiæ voluntatis divinæ, (2) Ritus ac ceremoniæ per certas actio-

actiones populo Dei institutæ, promulgatae, ac imperatae
 (3) Caruit illorū utrumq; corpore Christi Θεανθρώπῳ. (4) Ut ut
 in suis aliquot actibus sacrificalibus; imo, & in ipsis suis exten-
 nis elementis, alterum præ altero, ipsum typice clarius adum-
 braret: (5) δοσεις & λύψει absolvebatur eorum utrumq; (6) U-
 trumq; habuit suum finem spiritualem, ad quem collimavit vi
 ac energiea instrumentalı. (7) Sicut quoq; utrumq; eorum
 fecit ad Didascaliam, Elenchum, Epanorthosin ac Paraëlesin.
 Secundo in Ratione Externæ, quatenus Sacraenta Vetera com-
 parantur cum novis, tum spectatur inter ipsa, sequens hæcce
 harmonia: (1) Vetera signant & sigillant: & similiter nova,
 quoad affectum & quendam effectum. (2) Ceremoniis absolve-
 bantur vetera, & similiter nova. (3) à Deovetera, tam quoad a-
 ctum ordinationis, quā institutionis: & ab Eodem quoq; nova.
 (4) Synagogæ Dei destinata vetera, & pariter ecclesiæ Chri-
 sti datā nova. (5) Externum elementum in veteribus, & tale
 in novis. (6) δοσεις & λύψει in veteribus, & hæ quoq; in novis.
 (7) Regeneratio & Confirmatio in Sacramentis veteribus;
 & hæ quoq; in novis. (8) Ut quoq; iisdem usibus inserviunt
 nova, quos secum olim tulerunt vetera, conf. supra cap. I.
 ubi generalia hæcce toto capite fusiſ memorantur.

TH. XIV. III. Jam venit observanda Sacramentorum V. Testa-
 menti Differentia, ad quam hæc minor abstractio itidem no-
 stro scopo, respicit haud legniter. Quæ Eorum Differentia iti-
 dem spectatur, vel in Ratione Domestica: vel Externa.

PRIMO IN RATIONE DOMESTICA, differunt Sacraenta ve-
 tera inter se: (1) Ratione nominis. aliud nomen est circumci-
 sione, & aliud Agno Paschali. (2) Ratione temporis. Prior Cir-
 cumcisio, posterior Agnus Paschalis: imo illa hoc agno pri-
 or annis 400 Gen. 15: 13. (3) Ratione loci. Circumcisio data in
 Mesopotamia, Gen. 15: 18. At agnus Paschalis in Ægypto, Ex-

O DE SACRAMENTIS V. T.^{ti}

od. 12: 1. (4) *Ratione Subjecti*: futurum ecclesiæ membrum iussum est ordinarie circumcidit: at factum ecclesiæ membrum, iussum edere Agnum Paschalem. (5) *Ratione elementi*, Aliud id in circumcisione: & aliud in agno Paschali. (6) *Ratione figurarum in elementis occurrentium*. Manifestius & typis pluribus ad Christum duxit Agnus Paschalis, quam Circumcisio; etsi non omnes illi typi essent Sacramentales; sed illis admixti plures sacrificiales, quod non omnes observant. (7) *Ratione actionum*. Circa variantia elementa, sunt à Deo institutæ ac imperatæ variantes actiones: ac proinde uti variant elementa in hisce duobus Sacramentis: sic variant quoq; eorum actiones. (8) *Ratione finis tam principalis*; qui est initiare, h.e. per fidei productionem, homines foederi inserere: Et in fædere confirmare. h.e. Gratia federali locupletare. Ordinarie prius per circumcisionem; & hoc posterius semper & si non solum, per Agnum Paschalem: Quam deinde ratione finis minus principalis; ceu inniti foederis cum dilectione proximi meminisse, suos federatos notare, ac ab aliis distinguere: ut & præstigi auxili libens recordari, & de ulteriori Dei liberatione non dubitare. Quorum finium minus principalium, illi fuerunt Circumcisionis: hi posteriores Agni Paschalis fines minus principales. Apertiores ad salutem principales priores, maxime cognita natura foederis novi, Jer. 31:33. Heb. 8:10. & tectiores posteriores; etsi in posteriore Sacramento, quam in priore, actus occurrerent plures, Christo schemate suo opportuniores: sed qui tamen numero primum obvio, nequaquam sunt numerandi; quod a cibis Sacramentalibus multi sacrificiales sint admixti: quos à se invicem qui non norunt mente recte separare, næ illi in hoc themate multum hallucinantur; uti mox indicabimus, & jam paulo ante notatum.

TH. XV. Deinde in RATIONE EXTERNA, differunt ha-
 era Sacra menta à Novis (1) Nomine. Aliis nominibus insig-
 untur Sacra menta Vetera, aliis nova. (2) Et Signa rectius vo-
 cantur vetera, quam nova: quia uti nova tantum signant
 propitiam Dei voluntatem, & affectum ejus divinum, in no-
 bis reparandis: sic præter affectum & effectum, etiam absen-
 tem substantiam signarunt sacra vetera. (3) Differunt tempore.
 Præcesserunt olim vetera, & nunc adsunt nova. (4) Causa Ef-
 ficiente. Deus ut essentia spiritualis ac misericors, auctor est Sa-
 cramentorum Veterum. Ast ad institutionem Sacramen-
 tum novorum concurrebat etiam Christus ~~Secundus patrum~~, qui
 præterea in illorū prima dispensatione aderat testis præsens
 ac visibilis, ac porro eadem stabilivit aqua & sangvine. (5)
 Promulgatione differunt. Vetera solus Deus promulgavit: uti
 eadem ipse instituit: at Novi Testamenti alterum primum
 promulgavit Iussu Dei, Johannes Baptista. (6) Objecto: stri-
 ctior fuit ratio in veteribus, & latior in novis. Vetera enim
 uti populum Israël h. e. posteros Abrahami ordinarie tan-
 tum affectere; sic patent nova quibusvis statibus; imo, cun-
 ctis hominibus sunt illa clementer data. (7) Materia externa
 seu elemento, quod aliud atq; aliud conspicitur in Sacra men-
 tis novis, quam in veteribus. (8) Differunt materia interna, quam
 realem, positivam, actusalem; imo, & substantialem, habent
 Sacra menta nova, & cuius similem non habuere vetera: tantū
 enim adumbravere eam h. e. ad eam tantū ænigmatice illa du-
 xere. Singulare enim est, quod nova Sacra menta Christum
 re ipsa exhibeant, ubi vetera illum tantum repræsentarunt
 ac significarunt, juxta locum: lex habuit umbram futuro-
 rum, non ipsam imaginem, Heb. 10:1. Ubi certe per futura bo-
 na, non ipsa beneficia Christi intelliguntur, ea enim patres
 atq; ac nos, habuerunt, quam ob causam, agnus Dei dicitur

DE SACRAMENTIS V.T.^{ti}

Alius ab origine mundi: Sed futura bona sunt ipsa caro & san-
vis Christi, tunc temporis adhuc venturi, nunc autem reves-
ta exhibiti. Sic enim umbra rerum futurarum & corpus op-
ponuntur, Coll. 2:17. Quantum itaq; typus differt a rei veritate:
tantum differt res Sacramenti veteris a re Sacramenti novi. Ac pro-
inde sicut rem habere & non habere, differunt opposite: sic qua sub-
stantiam hanc materialem, differunt opposite Sacra menta Vetera &
Nova: quod hanc talem substantialiam actuali em habeant Sacra menta
nova: vetera autem eadem desituebantur. Atq; hoc discrimen di-
ligenter est retinendum, nisi umbras & significaciones in N.
Testamentum reducere, & vetus novo clarius facerem velimus.
Scilicet ut vetus testamentum claritate typorum, novum su-
perat: sic rerum substantialium exhibitione rursus superatur
idem a novo. Atq; respectu harum substantialium rerum,
est quoq; ac dicitur Testamentum Novum, clarius ac illustri-
us Veteri.

T H. XVI. Instantia: An igitur Sacra menta Veterum tantum
significativa, & mera umbra? & Meræ umbræ fuerunt eorum
Sacra menta considerata, quoad haecce substantialia: Chri-
stum enim quoad substantialiam carnis non habuerunt præ-
sentem, sicut nostra eundem nobis exhibent: sed tamen
præter illas umbras & significaciones, habuerunt illi λόγον,
seu Christum secundum divinam naturam; imo, insuper ha-
buerunt illi remissionem peccatorum, vitam æternam &c. be-
neficia Christi incarnandi, Isa. 3: Eph. 1: 6. Quorum re-
spectu non damus nos ullam prærogativam nostris sacris:
nam vis sanguinis Christi est utriq; Testamento commuuis,
consummationem ejus pollicente Filio, & Patre eandem gra-
tis etiam autecedenter, acceptante. Inst. Veteres non habuerunt
caelestia bona, Coll. 2: 17. & (1.) uti virtutem meriti Christi illi sen-
serunt; sic de caelestibus bonis abunde sunt gavisi. (2) Ille
locus

IN SPECIE

locus igitur tantum confert testamento in iis rebus, quæ in mundo incidentur: & sic quemadmodum utriq; adest fructus passionis Christi, remissio peccatorum, vita æterna &c. Sic cuiq; adest sua substantia distincta: Veteri substantia typica h. e. privativa physice, juxta locutionem Scholasticorum: & huic novo substantia positiva h. e. actualis, physica ac materialem rem constitutivè præsentia sua integrans.

TH. XVII. (8) Differunt Sacra menta Vetera à Novis, Forma: non solum Externa, quatenus alii ritus spectabantur in antiquis, quam qui visuntur in novis; sed & Interna: quatenus ut illa vetera caruerunt substantia corporis Christi: sic eandem admovere nova, ac (9) Differunt hæcce Sacra menta etiam fine, sed non considerato eodem Effectivo, verum objective. Veterum Sacramentorum finis fuit hac ratione stricior, quatenus vetera solis judæis erant ordinata ac imperata ordinariè, Gen. 17: 9. Ps. 147. nova autem sunt cunctis mortali bus gratis data, Matt. 28: 19. seq. Hæcce ita ferè distinctum singula proponit D.D. Gerhardus de Circumcis. & Agno Pasch. th. i. confer omnino Filium Patris Epitomatorem qui scribit: quod Sacra menta convenienter (1) Adpellatione (2) Genere Proximo, (3) Causa Efficiente Principali. (4) Causa Finali Generico, qua est promissionem Evangelii propriam de remissione peccatorum, offerre exhibere, obsignare, &c. (5) Materia & Forma Generica s. partium ovcalixw numero. (6) Uso, quia utrobiq; ad salutarem usum requiritur fidæ, &c. Differant vero præcipue (1) quod vetera fuerunt pranunciativa Christi venturi. Nova vero annunciativa Christi exhibiti. Alia igitur substantia in Veteribus, quam que in Novis. (2) Differunt quoad externum symbolum. (3) Actionibus differunt. (4) materia. (5) Forma &c. vide auctorem, prorsus sicut nos aliquot momentis Scholasticis jam nunc indigitavimus.

TH. XVIII. Seqvuntur Veterum Sacramentorum quedam Affectiones:

DE SACRAMENTIS V. T.^a

eu. *Efficacia. Sufficientia. Materia Interna carentia. Duratio ac Typus:*
quarum Due Prime Communes, Indirecta possunt dici, quia tantum
propter elenchum hic adponuntur; & ad vindicandam Ves-
teribus Sacramentis suam perfectionem formalem ac final-
lem. *Cætera propriæ tres sunt Directæ, h.e. huic loco sic propriæ, ut*
alibi non similiter debeant excuti: Communes quippe sunt
Sacramentis veteribus; & illis porro, ac non aliis, propriæ.

TH. XIX. 1. *De Efficacia.* Sacra menta V. & N. Testamenti
non differunt quoad gratiæ efficaciam; Sed vetera & quæ gra-
tiam Dei contulerunt ac sigillarunt, sicut eandem conferunt
ac ob signant nova. Ab hac veritate recedunt Pontificii, qui
ex decreto Concilii Florentini habiti anno 1439 sub Papa
Eugenio, negant Sacra menta antiquæ legis causare gratiam,
& opinantur eam solum per passionem Christi dandam
ipsis figurari, ita Bellarm. lib. 1. de Sacram. c. 12. & pleriq;
alii. Sunt tamen non pauci, qui hic fluctuantes, tandem
eo delabuntur, ut concedant per circumcisionem quidem
datam fuisse gratiam, sed minorem, quam quæ nunc datur
per baptismum, vide Perer. Disp. 4. in cap. 4. Rom. Nos au-
tem tenemus fundamenta scripturæ, quibus probamus, utri-
usq; Testamenti Sacra menta non differre quoad gratiæ effi-
caciæ, ac proinde circumcisionem quoq; fuisse ordinarium
organon, quo Deus olim utebatur ad offerenda, exhiben-
da & applicanda gratiæ suæ beneficia. Quod probatur (1)
Ex verbis institutionis, ubi Deus promissionem illam: *ero*
Deus tuus, & semini tui post te, addito statim Sacramento Cir-
cumcisionis, voluit quasi vestire, ut ostenderet non aliorum
quam circumcisorum se fore Deum propitium: Ut itaq; illa
promissio gratiam & salutem completebatur, conf. Matt.
22: 23, sic fuit olim gratia & salus per circumcisionem cœu suum
ordinarium medium. (2) Sicut Contemptoribus hujus Sacra-
men-

I N S P E C I E

menti imminuit exclusio à Synagoga; sic servatoribus eisdem, per eam data in Synagogam admissio, h. e. gratia spiritualis affluentia. (3) Sicue Circumcisio olim potuit in adultis gratiam vel justitiam fidei sigillare; sic debuit illa ante infantibus gratiam dare, quam datam potuit postea confirmare, conf. supra pag. 26. ubi superioribus hisce argumentis additur id, quod veteres sanctos animavit sua olim circumcisio in omnibus periculis, vide 1. Sam. 14: 6. & 17: 26. Dicū: Annon clariores sunt promissiones Sacramentorum novorum, quam Veterum: & sic sunt illa quoad nos, certiores & efficaciores. Respondemus vetera claritate superari quidem a Novis: sed inde nulla eorum praे his inferior ergeia in operando, & quicquid sui finis consecutionem: aliud igitur est superari claritate, aliud efficacia: & saepe efficax medium, etiam quod typis ac involucris est rectum. (2) Distinct. inter gratiam perspicuitatis, & gratiam efficientiae. Hæc posterior est utriusque Test. Sacramentis communis; at prior novis propria. (3) Distinct. inter certitudinem moralem, & divinam. Gratia perspicuitatis potest in nobis parere certitudinem moralem, certitudinem non parit nisi gratia efficax ac operans: quae peritura in utriusque Test. sacramentis. Hinc omni tempore datam certitudinem divinam, quae unde sicut sola interna est, sic paritatem sacramentorum quoad efficaciam, facile quoq; ostendit.

TH. XX. II. Affectio Communis est Veterum Sacramentorum Sufficientia. Vulgo solet Gratia Dei distribui in Sufficientem & Efficacem. Sed hic quantus Multorum lapsus? (1.) Pontificiorū plenique Sufficientem Gratiam opponunt Efficaci, vide Bellarm. lib. 6. c. 15. Ubi certi ordinis Monachus seu Jesuita, Sufficienti gratiae tribuit posse credere, scilicet juxta potentiam activam, sed remotam: Efficaci vero tribuit omnem creditonem actualem,

Et

DE SACRAMENTIS V. T.^{ti}

sic opponit ille sufficientem gratiam gratiæ Dei efficaci.
(2.) Fere similiter Dominicani, maxime dum dicunt; ineffacem &
sufficientem esse Synonyma, aut dum Sufficientem & Efficacem dicunt
esse divisionem æquivocem in sua æquivocata: aut etiam dum statuunt
moraliter & in ratione beneficii, plus aliquid in efficaci, quam in suffi-
cienti gratia, etiam in actu primo, contineri, vide Bannes, Alvarez. &c.
quibus tamen contradicunt Jesuitæ perplurimi, putantes
efficaciam formaliter esse sitam, non in principiis alicujus proris
vehementiori influxu; sed in cooperatione nostra. Entitate igitur sua
Efficacem gratiam, non distingui à Sufficienti. (3.) Calviniani
vero hic quam lubrici sunt; unde multi retinentes modo no-
minatam distinctionem, ineffacem gratiam dicunt eam,
quæ consistit in oblatione externorum mediorum, & in reve-
latione voluntatis divinæ, quid facere oportet: h. e. 1. in ad-
ministratione mediorum, & 2. in ratione inducende à avulso yugis vide
acta Synodi Dordrecht. part. I. pag. 312. & Molin. Anatom.
cap. 37. thes. 12. Etsi iidem prorsus aliter in scriptis aliis con-
dati si tuisemonstrantes: aut etiam his contrarii alii, in the-
oer baptistariorum.

Imtenemus rād notandum, nec veram esse istam distinctionem in
seni Testam acceptam, nec habere illam commodum Auctorem. Vo-
lunt uac videri se hanc distinctionem accepisse à D. Augu-
stino. Sed ille etsi alicubi in sufficientis gratiæ recordetur, ceu
fit lib. I. ad Simplic. Qu. 2. ubi de Cornelii gratia agit ex Act. 10.
Nunquam tamen eam dixit ineffacem, nedum sufficientem seu ali-
quam gratiæ speciem, efficaci contradistinctam, hic aut alibi urit. quia
sufficientem esse, apud eum & Orthodoxos alios, non ponit rationem ali-
quam, nedum formâ singularem, gratiæ non gratia, h. e. gratia delusionis
aut negationis: sed ponit quandam rationem communē de omni gratia,
tam preveniente, quam operante, &c. Omnis enim divina gratia
quantilla illa sit, efficacia intrinsecâ efficax est, ad producen-
dum